

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора **СТУПЕНЯ Романа Михайловича**
на дисертацію **ЗАМЛИНСЬКОГО Сергія Степановича** на тему:

**«Еколого-економічна ефективність просторового планування
при формуванні сталого землекористування територіальних громад»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 051 «Економіка»

галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Зростання кількості проблемних питань та критичних ситуацій у землекористуванні, нестабільність кліматичних умов, процеси урбанізації, обумовили потребу в розробленні ефективних стратегій, які б сприяли сталому розвитку територій. У зв'язку з цим просторове планування є важливим інструментом для забезпечення ефективного використання земельних ресурсів та збереження екологічної рівноваги. З погляду просторового планування в контексті сталого землекористування територіальних громад важливими аспектами є економічні, екологічні, соціальні, культурні та політичні вимоги.

Просторове планування є важливим інструментом управління територіальним розвитком, що дозволяє узгодити інтереси різних землекористувачів громади, оптимізувати структуру земельного фонду на території громади, мінімізувати конфлікти землекористування та забезпечити ефективне використання територій, але недостатня обґрунтованість планувальних рішень часто призводить до деградації земель, погіршення екологічного стану території громади, нераціонального використання природних ресурсів та зниження економічної ефективності господарювання.

Формування сталого землекористування територіальних громад вимагає впровадження сучасних підходів до просторового планування, заснованих на комплексній оцінці екологічних обмежень, економічної доцільності використання земель та потреб місцевого населення.

В умовах децентралізації та післявоєнної відбудови, ефективне просторове планування є ключовим інструментом для раціонального використання земельних ресурсів, запобігання деградації ґрунтів і залучення інвестицій без шкоди для екології.

У дисертації Замлинського Сергія Степановича науково обґрунтовано та розроблено методичні і практичні підходи щодо оцінювання і підвищення еколого-економічної ефективності просторового планування з метою формування принципів сталого землекористування територіальних громад в умовах сучасних соціально-економічних та екологічних викликів.

Отже, тема дисертаційного дослідження є актуальною, науково та практично значущою, а її розроблення відповідає державним цілям сталого розвитку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації

Дисертаційне дослідження Замлинського Сергія Степановича характеризується належним рівнем теоретичної опрацьованості, логічною структурованістю та внутрішньою концептуальною цілісністю.

У дисертаційному дослідженні на підставі теоретичного узагальнення наукових підходів обґрунтовано науково-методичні засади оцінювання еколого-економічної ефективності просторового планування територіальних громад, а також сформовано практичні рекомендації щодо вдосконалення управління землекористуванням у контексті сталого розвитку.

Представлено авторське бачення розв'язання актуального наукового завдання, що полягає в розвитку теоретико-методичних підходів і положень до формування організаційно-економічних умов просторового розвитку, за яких економічне зростання територіальних громад узгоджується з необхідністю збереження природно-ресурсного потенціалу земель.

Обґрунтовано, що ефективне просторове планування має забезпечувати такі умови використання земельних ресурсів, за яких інтенсивний розвиток забудови території та інфраструктури, що супроводжується зростанням антропогенного навантаження на довкілля, втрачає економічну доцільність без урахування екологічних обмежень. Це дало змогу сформулювати систему висновків і пропозицій, які спрямовані на підвищення еколого-економічної ефективності землекористування, можуть слугувати науково-методичною основою для подальших досліджень та використовуватися органами місцевого самоврядування.

Сформоване авторське визначення еколого-економічної ефективності як інтегральної характеристики, що поєднує економічну віддачу, екологічну безпеку та якість просторової організації території. У контексті детального планування території громади воно відображає результативність просторових рішень за умови забезпечення принципів сталого розвитку та раціонального використання земельних ресурсів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх безпосереднього використання під час розроблення та реалізації Комплексного плану просторового розвитку, території територіальної громади, а також інших містобудівних і програмних документів у сфері управління земельними ресурсами та просторового планування.

Таким чином, наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані у дисертації, є належним чином аргументованими, методологічно вивіреними та логічно узгодженими, що свідчить про достатній рівень їх обґрунтованості та відповідність вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Достовірність одержаних у дисертації результатів забезпечується комплексністю джерельної бази, методологічною виваженістю дослідження та послідовністю аргументації авторських висновків.

Автором обґрунтовано, що ефективність використання земельних ресурсів має системний характер і безпосередньо пов'язана з екологічною стійкістю територій та процесами просторового планування, потребує урахування пріоритетів економічної політики, сучасного інструментарію управління і вимог до планування та проєктування території землекористування, що, у свою чергу, є важливим чинником не лише економічного розвитку, а й зниження екологічних ризиків, зумовлених посиленням антропогенного навантаження.

До положень, що мають елементи наукової новизни, належать: обґрунтований комплексний підхід до формування сталого землекористування, що базується на поєднанні просторових, економічних та екологічних чинників розвитку громади, з урахуванням локальних особливостей використання земель, природно-ресурсного потенціалу та бюджетно-фінансових можливостей; здійснена комплексна еколого-економічна оцінка просторової структури землекористування Чабанівської селищної територіальної громади з урахуванням функціонального зонування, бюджетної ефективності використання земельних ресурсів та екологічних обмежень розвитку, що дало змогу обґрунтувати пріоритети просторового розвитку громади; запропонована інфраструктурна модель розвитку Чабанівської селищної територіальної громади, яка відображає еволюційний перехід від фрагментарного інфраструктурного управління територією до інтегрованого просторово-екологічного підходу. Запропонована модель передбачає узгодження рішень стосовно просторового планування з екологічними заходами та фінансово-управлінськими інструментами, що забезпечує можливість формування збалансованого землекористування та сприяє зменшенню диспропорцій між розвитком інженерної інфраструктури й вимогами збереження довкілля на рівні територіальної громади.

У дисертації удосконалено теоретичні положення щодо сутності еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування, яку запропоновано розглядати як інтегральний результат взаємодії економічної віддачі від використання земель, рівня екологічної безпеки території та якості просторової організації землекористування у межах територіальної громади.

Крім того, набули подальшого розвитку підходи до інтеграції екологічних вимог у документи просторового планування територіальних громад, що дає змогу підвищити роль просторового планування як інструменту забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку та збереження природно-ресурсного потенціалу та практичні рекомендації щодо підвищення еколого-економічної ефективності просторового планування

території громади завдяки оптимізації структури землекористування, розширення екологічно стабільних територій, удосконалення механізмів управління земельними ресурсами та узгодження просторових рішень із принципами сталого розвитку.

Отже, отримані у дисертації результати є достовірними, методологічно вивіреними та містять елементи наукової новизни, що мають значення для подальшого розвитку теорії та практики просторового планування, економіки землекористування й управління земельними ресурсами.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Запропоновані у дослідженні Замлинського Сергія Степановича теоретико-методичні положення й аналітичні висновки можуть бути застосовані для обґрунтування функціонального зонування території, визначення пріоритетів землекористування та формування збалансованої просторової структури громади з урахуванням екологічних обмежень і економічної доцільності, що створює науково-методичну основу для підвищення ефективності управління територіальним розвитком і забезпечення сталого розвитку територіальних громад.

Отримані результати набувають практичної значущості завдяки впровадженню інтегрального показника еколого-економічної ефективності (Integrated Indicator of Ecological and Economic Efficiency – IEEEE) як прикладного інструменту оцінювання результативності просторових рішень у межах Комплексного плану просторового розвитку. Застосування IEEEE дає змогу здійснювати порівняльний аналіз альтернативних сценаріїв просторового розвитку, оцінювати вплив змін у структурі землекористування на економічні показники громади та екологічний стан території, а також формувати обґрунтовані управлінські рішення щодо оптимізації використання земельних ресурсів.

Результати дослідження, апробовані на прикладі Чабанівської селищної територіальної громади, можуть бути використані для підготовки та коригування Комплексного плану просторового розвитку, програм соціально-економічного розвитку громади, місцевих екологічних програм і стратегій сталого розвитку, а також для потреб проєктних та планувальних організацій. Запропонований підхід сприяє узгодженню інфраструктурного розвитку з вимогами охорони довкілля, збереженню природно-ресурсного потенціалу та підвищенню еколого-економічної стійкості територіальних громад.

Положення дисертації можуть бути використані в освітньому процесі під час викладання навчальної дисципліни «Територіальне планування та просторовий розвиток», а також при підготовці підручників, навчальних посібників і методичних матеріалів. Авторські підходи до еколого-економічної оцінки просторового планування територіальних громад у контексті забезпечення економічних, соціальних та екологічних потреб їх розвитку

дають змогу прогнозувати наслідки планувальних рішень і моделювати альтернативні сценарії розвитку територій.

Результати дисертації пройшли апробацію на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, що підтверджує їх наукову та практичну релевантність. Основні положення роботи відображено у фахових публікаціях, що засвідчує належний рівень впровадження результатів дослідження у науковий обіг.

Таким чином, одержані у дисертації результати мають прикладне значення для розроблення містобудівних і програмних документів у сфері управління земельними ресурсами та просторового планування.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів дисертації в опублікованих наукових працях

Основні наукові положення, висновки та результати дисертаційного дослідження Замлинського Сергія Степановича належним чином відображені в опублікованих працях, що відповідають встановленим вимогам до апробації результатів дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

За темою дослідження опубліковано 13 наукових праць, зокрема 7 статей у наукових виданнях, включених до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України, колективна монографія, 6 тез наукових доповідей. Тематичний зміст публікацій охоплює ключові напрями дисертаційного дослідження: концептуальні засади просторового планування та економічного регулювання використання земельних ресурсів у територіальних громадах в умовах забезпечення сталого розвитку.

У фахових статтях послідовно розкрито окремі складові авторської концепції просторової оптимізації структури землекористування громади шляхом диференціації функціонального зонування з урахуванням екологічних обмежень, деградаційних процесів та рекреаційного потенціалу територій, який передбачає скорочення площ хаотичної забудови, збереження цінних природних і напівприродних територій та поетапне формування цілісного зеленого каркасу громади як елемента екологічної безпеки та кліматичної адаптації.

Матеріали науково-практичних конференцій відображають апробацію основних положень дисертації у професійному науковому середовищі, що свідчить про їх актуальність та дискусійний потенціал. Тематика виступів охоплює проблеми просторового планування територіальних громад у контексті забезпечення економічних, соціальних та екологічних потреб їх розвитку.

Аналіз змісту публікацій засвідчує їх змістову відповідність темі дисертації, відображення в них ключових теоретичних положень, сформульованих у роботі, та поступове формування авторської концепції просторової оптимізації структури

землекористування громади. Обсяг і характер наукових праць відповідають встановленим вимогам щодо оприлюднення результатів дисертаційного дослідження.

Таким чином, наукові положення, висновки та результати дисертації Замлинського Сергія Степановича отримали достатню апробацію та повно викладені в опублікованих працях, що підтверджує їх завершеність і наукову зрілість.

Відповідність дисертації встановленим вимогам та відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Дисертація Замлинського Сергія Степановича на тему: «Еколого-економічна ефективність просторового планування при формуванні сталого землекористування територіальних громад» за своїм змістом, структурою та оформленням відповідає вимогам, установленим до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Структура роботи є логічно вибудованою та відповідає поставленій меті й завданням дослідження. Зміст розділів узгоджується з темою дисертації, а висновки відображають отримані результати та мають системний характер. Робота містить анотацію, вступ, три розділи, що охоплюють теоретико-методологічні, аналітичні та прикладні аспекти досліджуваної проблематики, загальні висновки, список використаних джерел та додатки, що відповідає загальноприйнятій структурі дисертацій такого рівня.

Оформлення дисертації здійснено з дотриманням вимог нормативних документів щодо структури, обсягу, оформлення посилань, бібліографічного опису джерел і технічних параметрів тексту. Список використаних джерел відображає достатній рівень опрацювання наукової літератури та нормативної бази. Робота написана академічною мовою, характеризується чіткістю викладу та логічною послідовністю аргументації.

Анотація до дисертації відповідає її змісту, відображає мету, завдання, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У дисертації відсутні ознаки академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження. Автор коректно використовує праці інших науковців із належним посиланням на джерела, що свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Замлинського Сергія Степановича, вбачається за доцільне звернути увагу на окремі положення та висновки, які потребують уточнення або додаткової аргументації та можуть стати підґрунтям для подальшої наукової дискусії.

1. У роботі зазначено, що завдяки запровадженню інтегрального показника, з'являється можливість здійснювати міжрічний та міжтериторіальний аналіз ефективності землекористування. Водночас не вказано, на основі чого можуть проводитися такі аналізи,

якщо вони забезпечують для розвитку громади ґрунтовний нормативно-правовий і доктринальний аналіз проблеми неузгодженості муніципального законодавства.

2. Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні та розробленні методичних і практичних підходів до оцінювання і підвищення еколого-економічної ефективності просторового планування, тому в дослідженні варто було б більш ширше розкрити методичні та практичні підходи до оцінки еколого-економічної ефективності просторового планування.

3. У дисертації здійснено еколого-економічну оцінку просторової структури землекористування територіальної громади. Водночас у роботі не зазначено, які результати дослідження можуть бути масштабовані з рівня окремої громади на рівень району, області, країни.

4. У роботі здійснено ґрунтовний нормативно-правовий аналіз проблеми у сфері просторового планування та землекористування. Водночас доцільним вбачається детальніше охарактеризувати інституційну рамку, в якій громади отримують повноваження планувати використання земель з урахуванням екологічних обмежень. Такий підхід дозволив би більш наочно продемонструвати як сучасна нормативно-правова база сприяє формуванню сталого землекористування громад.

Водночас висловлені зауваження та рекомендації характеризують складність досліджуваної проблематики та спрямовані переважно на поглиблення окремих аспектів авторської концепції. Вони не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та не знижують її науково-практичної значущості.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертація Замлинського Сергія Степановича на тему: «Еколого-економічна ефективність просторового планування при формуванні сталого землекористування територіальних громад» є самостійним, завершеним та концептуально цілісним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання, що полягає у розробленні методичних і практичних підходів до оцінювання і підвищення еколого-економічної ефективності просторового планування.

Робота відзначається внутрішньою логікою побудови, послідовністю аргументації, належним рівнем теоретичного узагальнення та практичної спрямованості. Сформульовані у дисертації положення є науково обґрунтованими, методологічно вивіреними та відображають авторський підхід до вирішення проблеми просторового планування та економічного регулювання використання земельних ресурсів у територіальних громадах в умовах забезпечення сталого розвитку.

Наукова новизна дослідження полягає у розробленні авторської концепції просторової оптимізації структури землекористування громади шляхом диференціації функціонального зонування з урахуванням екологічних обмежень, деградаційних процесів та рекреаційного

потенціалу територій. Отримані результати мають значення для обґрунтування функціонального зонування території, визначення пріоритетів землекористування та формування збалансованої просторової структури громади з урахуванням екологічних обмежень і економічної доцільності. Дисертація містить нові науково обґрунтовані результати, які мають теоретичне та практичне значення. Робота виконана з дотриманням установлених вимог до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

З урахуванням актуальності теми, ступеня наукової новизни, обґрунтованості висновків, повноти апробації результатів та їх практичної значущості можна дійти висновку, що дисертація на тему: «Еколого-економічна ефективність просторового планування при формуванні сталого землекористування територіальних громад» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її автор Замлинський Сергій Степанович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент завідувач кафедри геодезії і геоінформатики Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, доктор економічних наук, професор Роман СТУПЕНЬ